

Michał Ambroziak

Katedra Finansów i Rachunkowości
Uniwersytet Warszawski

Międzynarodowy Standard Sprawozdawczości Finansowej dla MŚP a specyfika małej i średniej przedsiębiorczości w Polsce

Wstęp

Inspiracją do podjęcia postawionego w tytule tematu było opracowanie w lutym 2007 r. przez Radę Międzynarodowych Standardów Rachunkowości (IASB) projektu Międzynarodowego Standardu Sprawozdawczości Finansowej dla Małych i Średnich Przedsiębiorstw (MSSF dla MŚP). Zgodnie z planami IASB, w 2008 r. zostanie wydana ostateczna wersja owego standardu, według zaś przewidywań ekspertów istnieje duże prawdopodobieństwo, że MSSF dla MŚP zacznie obowiązywać polskich przedsiębiorców już od 2009 r. [Pokojska 2007]. W kontekście powyższego zasadne jest dokonanie analizy porównawczej krajowych (polskich) i międzynarodowych rozwiązań dotyczących sprawozdawczości finansowej MŚP oraz odniesienie MSSF dla MŚP do polskich realiów. Rozwiązania sprawozdawcze zostaną w artykule przeanalizowane z punktu widzenia ich zakresu podmiotowego, czego efektem będzie przyporządkowanie poszczególnych rozwiązań konkretnym grupom podmiotów. Artykuł stanowi więc próbę odpowiedzi na pytanie: do jakich podmiotów adresowane są analizowane rozwiązania?

W opinii autora, rozwiązania krajowe i międzynarodowe prezentują różne podejścia do omawianych w artykule zagadnień, co wynika przede wszystkim z odmiennego pojmowania (definiowania) MŚP. Projekt MSSF dla MŚP, według autora, nie przystaje więc do specyfiki małej i średniej przedsiębiorczości w Polsce.

Metoda badawcza

Podjęta tematyka, cel artykułu i postawiona teza narzuciły przyjęcie jednej zasadniczej metody badawczej, a mianowicie pogłębionej analizy porównywalnych rozwiązań sprawozdawczych z punktu widzenia ich zakresu podmiotowe-

go. Analizie zostaną poddane następujące rozwiązania dotyczące szeroko pojętej sprawozdawczości finansowej: ustawa o rachunkowości, ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych, ustawa o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne (jako rozwiązania krajowe) oraz projekt Międzynarodowego Standardu Sprawozdawczości Finansowej dla Małych i Średnich Przedsiębiorstw (jako rozwiązanie międzynarodowe). Ponadto, w celu określenia szerszego kontekstu, uzasadnione będzie przeanalizowanie wybranych postanowień ustawy o swobodzie działalności gospodarczej oraz tzw. „pełnych” Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej.

Mała i średnia przedsiębiorczość w kontekście międzynarodowym – podejście prezentowane przez Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej (MSSF)

Zgodnie z *Konstytucją Fundacji IASC*, do nadrzędnych celów Fundacji należy:

- a) opracowywanie, zgodnie z interesem publicznym, zestawu wysokiej jakości, zrozumiałych i możliwych do wyegzekwowania globalnych standardów rachunkowości, których zastosowanie sprawi, że informacje w sprawozdaniach finansowych [...] będą wysokiej jakości, przejrzyste i porównywalne, aby w ten sposób pomóc w podejmowaniu decyzji [...] użytkownikom tych sprawozdań,
- b) promowanie stosowania i rygorystycznego przestrzegania tych standardów,
- c) realizowanie celów przedstawionych w punktach a) i b) uwzględniając [...] potrzeby małych i średnich przedsiębiorstw [...] [*Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej 2007*, s. 18].

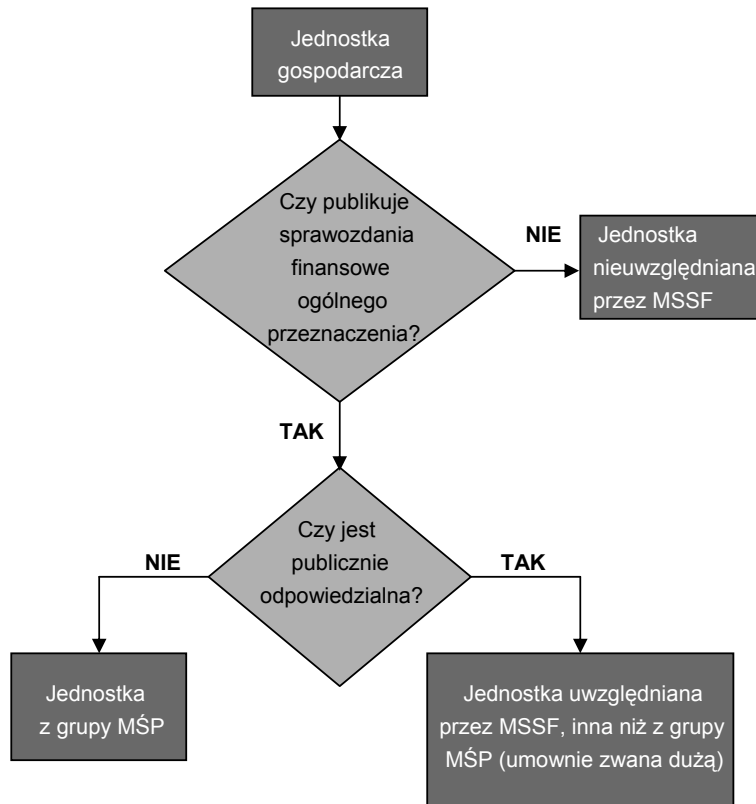
Powyższe cele zostały potwierdzone przez IASB w *Przedmowie do (projektu) MSSF dla MŚP [Projekt Międzynarodowego Standardu Sprawozdawczości Finansowej dla MŚP*, s. 10]. Wynika z tego, iż zamiarem twórców międzynarodowych standardów rachunkowości jest opracowanie i wdrożenie zestawu rozwiązań, które dotyczyłyby wszystkich jednostek typu *profit*, bez względu na ich wielkość, tj. skalę prowadzonej przez nie działalności gospodarczej. Zdając sobie jednak sprawę z faktu, iż potrzeby sprawozdawcze w odniesieniu do dużych i małych podmiotów są odmienne, postanowiono stworzyć dwa równoległe stosowane zestawy standardów. Pierwszy zestaw adresowany jest do dużych jednostek, drugi zaś – do małych i średnich przedsiębiorstw.

Jednakże, aby owe standardy (z jednego lub drugiego zestawu) objęły faktycznie wszystkie podmioty gospodarcze, każda jednostka – zarówno mała, jak i duża – powinna sporządzać i publikować sprawozdania finansowe ogólnego przeznaczenia dla zewnętrznych odbiorców. Paragrafy P7 i P8 zawarte w *Przedmowie do (projektu) MSSF dla MŚP* postrzegają „sprawozdania finansowe ogólnego przeznaczenia” jako sprawozdania, które mają na celu zaspokajanie potrzeb informacyjnych szerokiego grona użytkowników, którzy nie mogą domagać się sprawozdań dostosowanych do ich określonych potrzeb informacyjnych. Innymi słowy, sprawozdania te mają charakter sprawozdań uniwersalnych, a jako takie standardowo składają się z pięciu elementów: bilansu, rachunku zysków i strat, zestawienia zmian w kapitale własnym, rachunku przepływów pieniężnych oraz informacji dodatkowej – reguluje to zarówno *Projekt MSSF dla MŚP* (par. 3.15), jak i tzw. „pełne” MSSF (MSR 1, par. 8).

W zależności od rodzaju podmiotu sporządzającego sprawozdanie różne są grupy zewnętrznych odbiorców sprawozdań finansowych ogólnego przeznaczenia. W przypadku MŚP, zewnętrznymi odbiorcami sprawozdań są: obecni i potencjalni kredytodawcy, kredytowe agencje ratingowe oraz właściciele nieuczestniczący w zarządzaniu jednostkami – na te właśnie trzy główne grupy odbiorców zwraca uwagę paragraf 1.1 *Projektu MSSF dla MŚP*. Paragraf 9 *Założeń koncepcyjnych „pełnych” MSSF* (dotyczących dużych przedsiębiorstw) do głównych użytkowników sprawozdań zalicza: inwestorów, pracowników, kredytodawców, dostawców i innych wierzycieli, klientów, rządy i agendy rządowe, społeczeństwa.

Kolejną ważną kwestią jest precyzyjne określenie, do jakich konkretnie podmiotów odnoszą się „pełne” MSSF, a do jakich adresowany jest MSSF dla MŚP. Kluczowy okazuje się tu aspekt publicznej odpowiedzialności jednostki gospodarczej. Jednostka jest publicznie odpowiedzialna, jeżeli, o czym stanowi paragraf 1.2 *Projektu MSSF dla MŚP*, składa sprawozdania finansowe w komisji papierów wartościowych lub w innym urzędzie regulacyjnym w związku z emisją jakiegokolwiek rodzaju instrumentu na rynku publicznym lub posiada aktywa powierzone jej przez szeroką grupę interesariuszy (banki, jednostki ubezpieczeniowe, fundusze emerytalne itp.). Mając powyższe na uwadze, MŚP to jednostki, które nie są publicznie odpowiedzialne – właśnie do tego typu podmiotów adresowany jest MSSF dla MŚP. Pozostałe jednostki (umownie zwane dużymi), publicznie odpowiedzialne, powinny sporządzać sprawozdania zgodnie z „pełnymi” MSSF. Podsumowanie rozważań na temat klasyfikacji jednostek gospodarczych, z punktu widzenia MSSF, stanowi schemat 1.

Warto zaznaczyć, iż IASB do grupy MŚP zalicza mikropodmioty. Paragrafy BC45–BC50 dokumentu *Basis for Conclusions on Exposure Draft. IFRS for Small and Medium-sized Entities* (zawierający uzasadnienia wniosków do

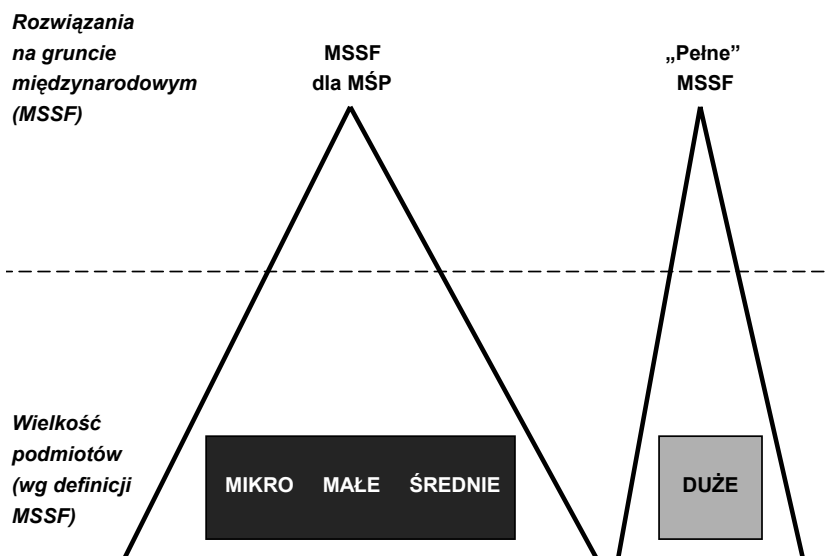
Schemat 1

Klasyfikacja jednostek gospodarczych wg MSSF

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej 2007, Projekt Międzynarodowego Standardu Sprawozdawczości Finansowej dla MŚP*.

projektu niniejszego standardu) przekonują, iż MSSF dla MŚP jest adresowany również do najmniejszych podmiotów, zwanych mikropodmiotami. Pod jednym wszakże warunkiem – jednostki te publikują sprawozdania finansowe ogólnego przeznaczenia.

Reasumując, MSSF (traktowane łącznie – „pełne” oraz dla MŚP) postulują, aby wszystkie jednostki gospodarcze, bez względu na ich wielkość, sporządzały i publikowały sprawozdania finansowe ogólnego przeznaczenia. W takiej sytuacji MSSF (w pełnej wersji lub w wersji przeznaczony dla MŚP) miałyby zastosowanie do sprawozdawczości finansowej wszystkich jednostek typu *profit*. Zakres podmiotowy MSSF przedstawia schemat 2.

Schemat 2

Zakres podmiotowy MSSF

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej 2007, Projekt Międzynarodowego Standardu Sprawozdawczości Finansowej dla MŚP*.

Mała i średnia przedsiębiorczość w kontekście polskim – podejście prezentowane przez polski system prawny

W kontekście analizowanych zagadnień kluczowe jest podejście do MŚP prezentowane przez krajowe prawodawstwo o charakterze finansowym. Można by zatem abstrahować od definicji MŚP zawartych w ustawie o swobodzie działalności gospodarczej. Niemniej jednak zaproponowana przez ową ustawę klasyfikacja przedsiębiorców może stanowić punkt wyjścia do dalszych rozważań – klasyfikacja ta posłużyła za punkt odniesienia w tabeli 1.

W przypadku ustaw o charakterze rachunkowo-podatkowym brak jest precyzyjnych definicji dotyczących MŚP. Mimo to, studiując postanowienia tych aktów prawnych, można dojść do wniosku, że różnicują one podmioty gospodarcze ze względu na zakres (skalę) prowadzonej przez nie działalności, tj. ze względu na wielkość posiadanego przez nie majątku, wielkość osiąganych przychodów oraz liczbę zatrudnianych osób.

Ustawa o rachunkowości, na podstawie postanowień artykułów: 2, 45 i 64, pośrednio wprowadza następujący podział podmiotów gospodarczych:

- podmioty prowadzące działalność na bardzo małą (mikro) skalę, osiągające przychody netto ze sprzedaży towarów, produktów i operacji finansowych poniżej 800 tys. euro;
- podmioty prowadzące działalność na małą skalę, tj. jednostki o średniorocznym zatrudnieniu nie wyższym niż 50 osób, osiągające roczne przychody netto ze sprzedaży produktów i towarów oraz operacji finansowych nie wyższe niż 5 mln euro i sumie aktywów bilansu na koniec roku obrotowego nieprzekraczającej 2,5 mln euro;
- podmioty prowadzące działalność na znaczącą (średnią i dużą) skalę, tj. jednostki o średniorocznym zatrudnieniu na poziomie co najmniej 50 osób, osiągające roczne przychody netto ze sprzedaży produktów i towarów oraz operacji finansowych w wysokości co najmniej 5 mln euro i sumie aktywów bilansu na koniec roku obrotowego na poziomie co najmniej 2,5 mln euro.

Ustawa o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne wprowadza w artykule 6 dodatkową kategorię

Tabela 1
Polska klasyfikacja podmiotów gospodarczych

Akt prawny Rodzaj podmiotu	Ustawa o swobodzie działalności gospodarczej (wielkości graniczne)	Ustawa o rachunkowości i ustawy podatkowe (wielkości graniczne)
Mikro	2 mln € obrotu 9 pracowników 2 mln € sumy aktywów	0,8 mln € przychodu, w tym: (0,15 mln € – najmniejsze podmioty wg ustawy o zryczałtowanym podatku dochodowym) 5 pracowników (najmniejsze podmioty wg ustawy o zryczałtowanym podatku dochodowym)
Mały	10 mln € obrotu 10 mln € sumy aktywów 49 pracowników	5 mln € przychodu 2,5 mln € sumy aktywów 50 pracowników
Średni	50 mln € obrotu 43 mln € sumy aktywów 249 pracowników	Średnie i duże podmioty traktowane łącznie, toteż brak wielkości granicznych dla średnich podmiotów > 5 mln € przychodu > 2,5 mln € sumy aktywów > 50 pracowników

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *ustawa o swobodzie działalności gospodarczej, ustawa o rachunkowości, ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych, ustawa o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne.*

najmniejszych podmiotów gospodarczych, tj. osób fizycznych, spółek cywilnych osób fizycznych i spółek jawnych osób fizycznych, których roczne przychody z działalności gospodarczej nie przekraczają 150 tys. euro (wartość ta obowiązuje od 1 stycznia 2008 r., wcześniej było to 250 tys. euro). Ten sam akt prawny, w załączniku nr 3, ustala też maksymalną liczbę zatrudnianych pracowników przez najmniejsze podmioty prowadzące określony rodzaj działalności – liczba ta wynosi, w zależności od rodzaju prowadzonej działalności, do 5 osób. Ponadto, ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych, w artykule 5a, wprowadza pojęcie „małego podatnika”, tj. podmiotu, którego wartość rocznych przychodów ze sprzedaży nie przekracza 800 tys. euro. Maksymalna kwota przychodów przewidziana przez tę ustawę dla małego podatnika jest zatem zbieżna z kwotą ustaloną przez ustawę o rachunkowości dla podmiotów prowadzących działalność na bardzo małą (mikro) skalę.

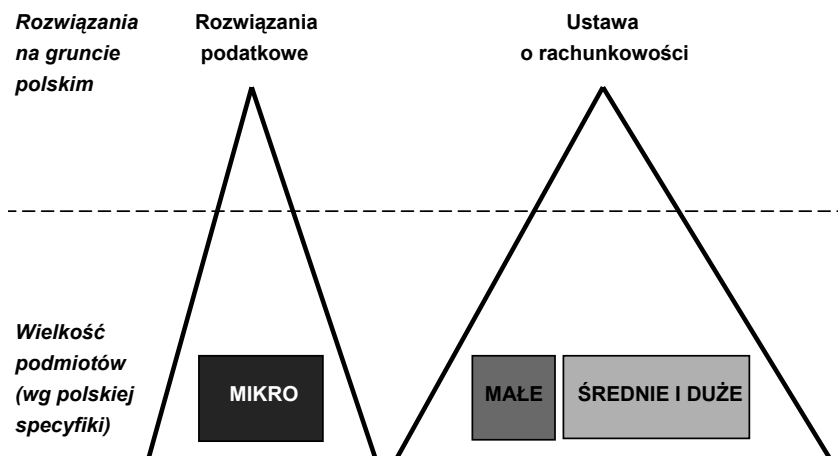
Podsumowanie rozważań na temat charakterystycznej dla Polski klasyfikacji jednostek gospodarczych stanowi tabela 1 – ukazuje ona podział stosowany przez ustawy rachunkowo-podatkowe i odnosi ów podział do klasyfikacji zaproponowanej przez ustawę o swobodzie działalności gospodarczej.

Sprawozdawczość finansowa polskich MŚP w dużej mierze została ukształtowana przez obowiązujące w naszym kraju prawo podatkowe. W praktyce jedynie jednostki do tego zobowiązane (osiągające przychody netto ze sprzedaży towarów, produktów i operacji finansowych na poziomie co najmniej 800 tys. euro) stosują się do postanowień ustawy o rachunkowości, czyli tylko w ich przypadku można mówić o sprawozdawczości finansowej *sensu stricto*. Polska gospodarka jest zdominowana przez mikroprzedsiębiorców. Stanowią oni aż 96,3% wszystkich podmiotów prowadzących działalność gospodarczą o charakterze niefinansowym (czyli z pominięciem banków, zakładów ubezpieczeń itp.). Udział małych przedsiębiorców wynosi 2,6%, a odsetek średnich i dużych podmiotów stanowi odpowiednio 0,9% oraz 0,2% wszystkich przedsiębiorców [*Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2005 roku*, s. 14]. W obliczu powyższego faktu przeważająca część polskich podmiotów prowadzi ewidencję i sprawozdawczość jedynie w celach podatkowych. W konsekwencji najczęściej spotykanymi formami ewidencji są te, które wynikają bezpośrednio z przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych – do form tych zalicza się: ewidencję przychodów na potrzeby podatku zryczałtowanego oraz podatkową księgę przychodów i rozchodów.

Więcej obowiązków ewidencyjno-sprawozdawczych ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych (odsyłając do ustawy o rachunkowości) nakłada na MŚP osiągające roczne przychody na poziomie co najmniej 800 tys. euro. Podmioty te, zgodnie z artykułem 2 ustawy o rachunkowości, są zobligowane do prowadzenia ksiąg rachunkowych oraz do corocznego sporządzania sprawozda-

nia finansowego. Zakres sprawozdawczości zależy jednak od tego, czy jednostka osiąga roczne przychody rzędu 5 mln euro, sumę aktywów bilansu rzędu 2,5 mln euro oraz zatrudnienie rzędu 50 osób – osiągając owe wielkości, jednostka ma obowiązek publikowania kompletnych sprawozdań finansowych w rozumieniu MSSF (czyli składających się z pięciu elementów), w przeciwnym razie jednostka może sporządzać sprawozdania składające się jedynie z trzech elementów bilansu, rachunku zysków i strat oraz informacji dodatkowej – co regulują artykuły 45 i 64 ustawy o rachunkowości.

Reasumując, rozwiązania podatkowe dotyczą w praktyce wszystkich mikro-podmiotów, tj. jednostek, których roczne przychody nie przekraczają 800 tys. euro. Do małych podmiotów, których roczne przychody zawierają się między 800 tys. a 5 mln euro, których suma aktywów bilansu nie przekracza 2,5 mln euro, a zatrudnienie 50 osób, ma zastosowanie ustawa o rachunkowości, jednak w ograniczonym zakresie (sprawozdanie finansowe składające się z trzech elementów). Tę samą ustawę, już w całości, stosuje się do średnich i dużych podmiotów, tj. jednostek osiągających roczne przychody w wysokości co najmniej 5 mln euro, o średniorocznym zatrudnieniu na poziomie co najmniej 50 osób i sumie aktywów bilansu na poziomie co najmniej 2,5 mln euro. Zakres podmiotowy rozwiązań ewidencyjno-sprawozdawczych w warunkach polskich przedstawia schemat 3.

Schemat 3

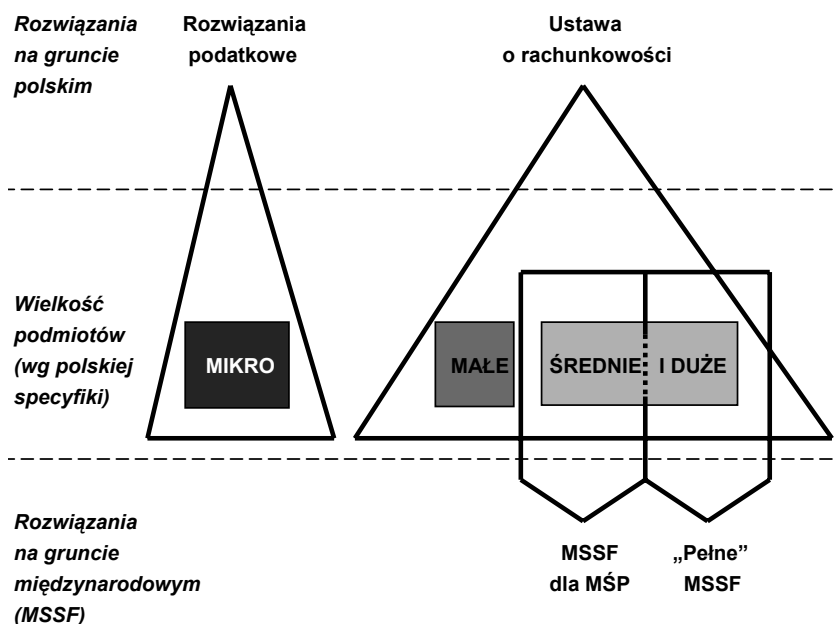
Zakres podmiotowy polskich rozwiązań ewidencyjno-sprawozdawczych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *ustawa o rachunkowości, ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych, ustawa o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne.*

Międzynarodowy Standard Sprawozdawczości Finansowej dla MŚP w warunkach polskich

Z dotychczasowych rozważań wynika, iż Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej obejmują wszystkie jednostki typu *profit*, bez względu na skalę prowadzonej przez nie działalności gospodarczej, podczas gdy polski system prawny pełną sprawozdawczość finansową (uregulowaną ustawą o rachunkowości) przewiduje jedynie dla podmiotów prowadzących działalność na większą skalę. Istotne jest przy tym prezentowanie przez porównywane rozwiązania (krajowe i międzynarodowe) różnych podejść do klasyfikacji jednostek gospodarczych – różnice te polegają na odmiennym pojmowaniu (definiowaniu) małej i średniej przedsiębiorczości.

Próbie odniesienia Międzynarodowego Standardu Sprawozdawczości Finansowej dla MŚP do polskich realiów stanowi schemat 4. Schemat ten ukazuje zakres podmiotowy MSSF w warunkach polskich, dlatego też przyjęto polską klasyfikację podmiotów – w opinii autora artykułu błędem byłoby proste nałożenie na siebie zakresów podmiotowych zaprezentowanych w schemacie 2 i schemacie 3. Skoro zatem analizowany jest problem zastosowania MSSF dla MŚP przez polskie przedsiębiorstwa, należy przede wszystkim uwzględnić specyfikę

Schemat 4

Zakres podmiotowy MSSF w warunkach polskich

Źródło: Opracowanie własne.

polskiej małej i średniej przedsiębiorczości. Innymi słowy, schemat 4 ukazuje, które podmioty, w polskiej praktyce gospodarczej, zostałyby objęte MSSF dla MŚP.

Ze schematu 4 wynika, iż ogólny zakres podmiotowy MSSF, zaprezentowany w schemacie 2, nie jest zgodny z zakresem podmiotowym MSSF w warunkach polskich. Innymi słowy, MSSF, wbrew generalnym założeniom, jakie przyświecały ich twórcom, nie będą miały zastosowania do wszystkich polskich jednostek typu *profit*. I tak, w warunkach polskich:

- MSSF dla MŚP nie obejmie mikropodmiotów, gdyż nie sporządzają one sprawozdań finansowych ogólnego przeznaczenia – stosują jedynie podatkowe formy ewidencyjno-sprawozdawcze;
- MSSF dla MŚP nie obejmie małych podmiotów, gdyż, zgodnie z ustawą o rachunkowości, nie sporządzają one kompletnych sprawozdań finansowych ogólnego przeznaczenia w rozumieniu MSSF (czyli składających się z pięciu elementów);
- MSSF dla MŚP obejmie tę część średnich i dużych podmiotów (traktowanych łącznie), których papiery wartościowe nie znajdują się w publicznym obrocie;
- „pełne” MSSF obejmą tę część średnich i dużych podmiotów (traktowanych łącznie), których papiery wartościowe znajdują się w publicznym obrocie.

Wnioski

Przeprowadzona analiza rozwiązań dotyczących szeroko pojętej sprawozdawczości finansowej pozwala wysnuć wniosek, że rozwiązania krajowe i międzynarodowe prezentują różne podejścia do omawianych w artykule zagadnień. Przede wszystkim porównywane systemy rozwiązań w odmienny sposób pojmują (definiują) MŚP. W konsekwencji projekt MSSF dla MŚP nie przystaje do specyfiki małej i średniej przedsiębiorczości w Polsce. Mimo iż został opracowany z myślą o wszystkich tych podmiotach, które nie stosują „pełnych” MSSF, to jednak w warunkach polskich objąłby jedynie niewielką część tych podmiotów. Standard ów niewątpliwie nie miałby zastosowania do mikropodmiotów, które stanowią w Polsce przeszło 90% wszystkich podmiotów prowadzących działalność gospodarczą.

Literatura

- Basis for Conclusions on Exposure Draft. IFRS for Small and Medium-sized Entities.* IASB, London 2007 [w:] www.iasb.org
- Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2005 roku.* GUS, Warszawa 2007 [w:] www.stat.gov.pl
- Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej 2007.* IASB, SKwP, London, Warszawa 2007.
- POKOJSKA A.: *Nowa księgowość dla firm.* [w:] *Gazeta Prawna Nr 172 (2042).* 5.09.2007 r. *Projekt Międzynarodowego Standardu Sprawozdawczości Finansowej dla MŚP.* IASB, London 2007 [w:] www.iasb.org
- Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych, DzU z 2000 r. Nr 14, poz. 176 ze zm.
- Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości, DzU z 2002 r. Nr 76, poz. 694 ze zm.
- Ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej, DzU z 2004 r. Nr 173, poz. 1807 ze zm.
- Ustawa z dnia 20 listopada 1998 r. o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne, DzU z 1998 r. Nr 144, poz. 930 ze zm.

INTERNATIONAL FINANCIAL REPORTING STANDARD FOR SMALL AND MEDIUM-SIZED ENTERPRISES VERSUS SPECIFIC CHARACTER OF SMES IN POLAND

Abstract

The paper aims to present a comparative analysis of two different forms of financial reporting of Small and Medium-sized Enterprises (SMEs). There will be compared international and Polish standards. The analysis focuses on the subjective scope of those solutions. The paper is an attempt to answer the question: For which entities those solutions are designed? In the opinion of the author, the national and international solutions present different approaches to the issues discussed in the paper. This divergence is a consequence, first of all, of the different notion of SMEs. In other words, the Exposure Draft of the proposed International Financial Reporting Standard for Small and Medium-sized Entities, in the opinion of the author, is incompatible with the specificity of SMEs in Poland.